

Research Paper

Analyzing the Cultural Heritage of Historical Houses in Kazaj Village with an Interpretive Approach

*Behrouz Afkhami¹, Moammad Zeinali Onari²

1. Assistant professor, Department of Archaeology, Faculty of Literature and Humanities, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran.
2. Master in Social Research, Welfare Organization of Ardabil Province, Ardabili, Iran.

Citation: Afkhami, B., & Zeinali Onari, M., (2019). [Analyzing the Cultural Heritage of Historical Houses in Kazaj Village with an Interpretive Approach (Persian)]. *Journal of Rural Research*, 10(1), 20-33, <http://dx.doi.org/10.22059/jrur.2019.255478.1242>

doi: <http://dx.doi.org/10.22059/jrur.2019.255478.1242>

Received: 08 April 2018
Accepted: 07 Mar. 2019

ABSTRACT

In the contemporary world, sites of cultural heritage play an important role in local development, but, in Iran, local culture does not seem to be very based on cultural heritage. Despite the tangible cultural richness of historical buildings and their distribution in the less developed and rural areas of the country, cultural legacy has not been considered as a desirable element of development yet. This study discusses the "historical home" of the people in the village of Kozj with an interpretive approach. It considers the interpretation of village houses desirable enough for the local development and the identification of local values. Historic houses are, in fact, the available precious heritage that can shed light on the past societies. The study deals with the experiences of the residents in the village through the hermeneutical interpretation of the historical architecture of the village. In this regard, the cultural landscape of the village is extracted and interpreted phenomenologically through small collections of data. Also, through the hermeneutic cycle, three stages of human life are identified and interpreted.

Key words:

Cultural heritage, Home, Phenomenology, Development, Kazaj

Extended Abstract

1. Introduction

In the contemporary world, cultural heritage sites play an important role in local development. In Iran, however, local development has not been based on cultural heritage. Despite the cultural richness of contemporary buildings such as those in his-

torical textures of cities and the dispersal of those buildings in less developed and rural areas of the country, cultural heritage has never been considered as an important factor in the process of development. With respect to the specific nature of research in the field of archaeology, this study adopts a specific methodology to explore the issue of "house". As a case study, the historical houses in the village of *Kazaj* are interpreted to detect the unique aspects of life in the past. Historical houses are actually the

* Corresponding Author:

Behrouz Afkhami, PhD

Address: Daneshgah Street, 56199-11367, Ardabil, Iran

Tel: +98 (912) 6716788

E-mail: bafkhami@uma.ac.ir

available documents that can provide valuable information about the societies in the past.

2. Methodology

This research uses the method of hermeneutic interpretation to explore the historical architecture as well as life experiences regarding the concept 'home' in the village of *Kazaj*. In this context, using small sets of collected data, the cultural landscape of the village is described as a hermeneutic phenomenon, and three stages of hermeneutic circles are extracted and interpreted.

3. Results

Kazaj enjoys a harmony of elements that is derived from the concepts of mythology and style. Houses in *Kazaj* have a prelogical concept of architecture. The village is dwelled by creative people who are connected both to themselves and to the ecology. In such a situation, the coherence of humans with nature, other animals and plants makes life eternal. Based on the genealogy of the house in the village, there are three types of home and human life. After spending a long time in the caves, people began to think about other shelters. The first human houses were like a grave, a pit in the ground with some bedding which allowed the residents to relax on cold nights. The depth of the earth, like a cave, was for human beings and a victim of life. Cave-houses were made almost in the shape of a circle so as to maintain a sense of movement in life. Archaeological excavations have provided evidence for this kind of houses on the ancient hills of Sarab and Asiab in the west of Iran.

4. Discussion

The early houses were built in the form of excavated land, and something similar to a cave was arranged through the ceiling. Gradually, mud houses were also built. Land houses, or introverted houses, that resulted needed to protect their people. Therefore, light and air came to be the most important elements needed for mud houses, as they were for cave houses. Old houses have a square structure and one outlet. This kind of structure was meaningful just like the shape of a cave house. The main element in these two types of structure was the "cover". Mud houses were intended to protect their human dwellers from air, soil, water and light, as the basic constituent elements of the world. In these houses, the roofs were placed on the top of each other for the sake of better illumination. The edges of this type of houses formed the sides of a cube. This kind of structure would better protect the residents' belongings because mud is an insulator for heat and cold.

In this way, man in a struggle with nature, dominated the earth and got settled in a certain place. He was able to build fixed dwellings and use his technical power to develop them. Sunny houses, or extroverted houses, were the other development in the field of house construction. They were actually extroverted in the sense of being open and exposed to the sun. The remoteness and continuity of residence in the village of *Kazaj* is intertwined with the spirit and primitive nature of the village. Nowadays, the place is associated with the concept of sunny houses. These houses have clear windows and verandahs open to the outside world, providing an opportunity to view the world in full light and the infinity of the land. Interpretation of the houses in *Kazaj* provides information on the life experiences of the people there.

5. Conclusion

Investigation of house structures in *Kazaj* is the interpretation of nature and traditions in different periods of human life, including cave dwelling, predation, animal husbandry in the period of earthen houses, and, ultimately, cosmopolitan life in sunny houses. Each of these periods has resulted in a different set of life experiences that are quite evident from the nature and the houses in *Kazaj*. These life experiences actually depict three important stages of human life that could extend to other parts of Azerbaijan province, Iran. The study of the village reveals a process of evolution from cave to house. This has given the place a land and air identity. Understanding this identity can contribute to making plans for rural development in Iran.

Acknowledgments

This Research Project Has Been Financially Supported by the Office of Vice Chancellor for Research University of Mohaghegh Ardabili.

Conflict of Interest

The authors declared no conflicts of interest

تحلیل میراث فرهنگی خانه‌های تاریخی روستای کزج با رویکرد تفسیری

* بهروز افخمی^۱، محمد زینالی آناری^۲

۱- استادیار، گروه باستان‌شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

۲- کارشناس ارشد، علوم اجتماعی، اداره کل بهزستی استان اردبیل، اردبیل، ایران.

حکیده

تاریخ دریافت: ۱۹ فروردین ۱۳۹۷

تاریخ پذیرش: ۱۶ اسفند ۱۳۹۷

در دنیای معاصر محوطه‌های میراث فرهنگی نقش مهمی در توسعه محلی دارند؛ اما به نظر می‌رسد در کشور ایران توسعه محلی بر مبنای میراث فرهنگی چندان موضوعیت نداشته است. با وجود غنای میراث فرهنگی ملموس همانند بافت‌ها و بناهای تاریخی و پراکنش آن در نقاط کمتر توسعه‌یافته و روستایی کشور، میراث فرهنگی به‌عنوان یک عنصر توسعه‌ی مطلوب تاکنون بشمار نیامده است. این مقاله با رویکرد تفسیری، «خانه‌های تاریخی مردم روستای کزج را مورد مطالعه قرار داده و تفسیر خانه‌های روستایی را رهیافتی مطلوب در راستای توسعه محلی و شناسایی ارزش‌های محلی می‌داند؛ خانه‌های تاریخی در واقع میراث مادی با ارزش در دسترس هستند که می‌توانند روشنگری‌های ویژه‌ای را در ارتباط با بافت جوامع گذشته فراهم آورند. تحقیق حاضر از طریق روش تفسیری هرمنوتیکی بر اساس توصیف معماری تاریخی در روستای «کزج»، تجارب زیسته ساکنان خانه‌های این روستا را مورد مطالعه قرار می‌دهد. در این راستا منظر فرهنگی روستا با جمع‌آوری داده‌های کوچک‌تر؛ توصیفی پدیدارشناسانه شده و از طریق دور هرمنوتیکی، سه مرحله از زندگی بشری استحصال و تفسیر شده است.

کلیدواژه‌ها:

میراث فرهنگی، خانه‌های تاریخی، پدیدارشناسی، توسعه روستایی، کزج

مقدمه

این مهم دست‌یافته‌اند (Benavides, 2008: 1089). با وجود چنین رهیافت‌های توسعه‌ای، میراث فرهنگی کشور، چندان از این رهیافت‌ها الهام نگرفته است. غنای میراث فرهنگی ایران زمین بر کسی پوشیده نیست، با این وجود، تا چه حد توانسته‌ایم از میراث فرهنگی غنی ملموس در راستای توسعه؛ اعم از اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی استفاده نماییم؟ پاسخ به این پرسش قطعاً در حوزه میراث فرهنگی ایران چندان رضایت‌بخش نیست! به جز چند مورد خاص؛ همانند غارهای دست‌کند میمند، ماسوله، ایبانه و اورامان که تحت عنوان روستاهای فرهنگی تاریخی و روستاهای هدف گردشگری مشخص شده‌اند (Eftekhari et al., 2011). در سایر نقاط دارای پتانسیل میراث فرهنگی برنامه و هدف خاصی برای تبیین چشم‌انداز توسعه در مناطق روستایی بر مبنای میراث فرهنگی صورت نگرفته است. رویکردی که می‌توانست میراث را به‌عنوان یک عنصر توسعه مطلوب میان مناطق دارای میراث

میراث فرهنگی به یک بخش مهم از بحث توسعه از زمان پایان جنگ جهانی دوم به‌ویژه در دنیای غرب تبدیل شده است (Benavides, 2008: 1088). از جمله موارد مورد بحث، تعیین نقش اساسی هویت محلی و حقوق محلی‌ها از میراث فرهنگی در جوامع فقیر بوده است. در پروژه‌های توسعه پایدار، میراث فرهنگی به‌مثابه عنصر توسعه‌ی مطلوب تلقی می‌شود؛ به همین دلیل است که میراث فرهنگی، حمایت و دلگرمی برای مأموران دولت بوده و همچنین برای جمعیت‌ها و مناطق محلی که حتی دارای تاریخ مکتوب نیز نبوده‌اند، عنصر توسعه‌ی مطلوب تلقی شده است. در پروژه‌های توسعه‌ی میراث فرهنگی، بازسازی قدرتمند از گفتمان محلی صورت گرفته و با مشروعیت بخشی به پتانسیل‌ها و فرهنگ‌های اصیل و سنتی از طریق پارادایم توسعه که نیازهای بومی برای توسعه را نیز در نظر می‌گیرد به

* نویسنده مسئول:

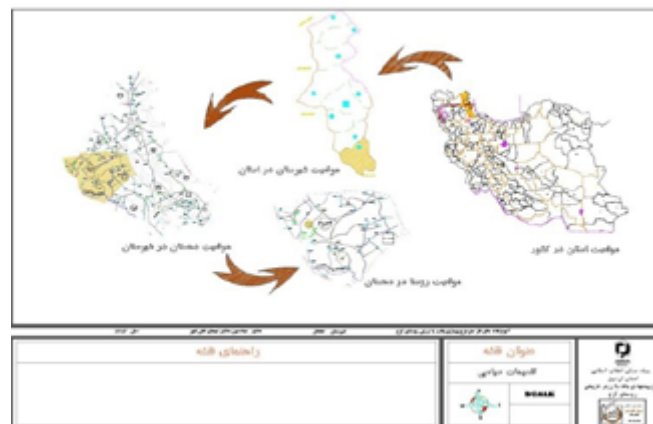
دکتر بهروز افخمی

نشانی: اردبیل، دانشگاه محقق اردبیلی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه باستان‌شناسی

تلفن: ۶۷۱۶۷۸۸ (۹۱۲) ۰۹۸+

پست الکترونیکی: bafkhami@uma.ac.ir

(هشتجین) واقع شده و تا شهرستان خلخال ۵۷ کیلومتر فاصله دارد (تصویر شماره ۱). تعامل میان انسان و طبیعت در این روستا، موجب شکل‌گیری معماری خانه‌های منحصربه‌فرد شده است. ویژگی‌های بافت تاریخی روستایی «کزج» ظرفیت بالقوه‌ای را برای توسعه روستایی بر مبنای میراث فرهنگی به وجود آورده است. بافت‌های تاریخی زنده و ارزشمند از عنصر جزئی به نام «خانه» شکل و نظام‌یافته‌اند؛ در مکان‌های که تاریخ مکتوب ندارند؛ خانه‌های تاریخی به‌مثابه اساسی‌ترین سازه تشکیل‌دهنده تاریخ و هر مجموعه‌ای به شمار می‌روند. برای بازسازی رفتار انسان‌های گذشته اساساً اول باید خانه را شناخت (Penelope, 2008: 1440). خانه در واقع، بیانی مشروح از تجربه زندگی آدمی با توجه به عناصر موجود است. خانه‌های تاریخی و قدیمی چگونه می‌توانند ما را به گذشته رهنمون سازند؟ معماری این خانه‌ها چه رازی را در دل دارد؟ خانه‌های محلی، با خود گویای چه اسراری از تاریخ زندگی می‌باشند که امروزه می‌توانند به‌عنوان کارکرد توسعه‌ای داشته باشند؟

تصویر ۱. موقعیت جغرافیایی روستا. مأخذ: Constructor's Guide to the village of Kazaj, 2007

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

مروری بر ادبیات موضوع

پیشینه پژوهش

در مقاله‌ای با عنوان «پدیدارشناسی مسکن روستایی» به این نکته اشاره کرده است که تصور انسان‌ها از فضا، شکل محیط زندگی آن‌ها را می‌سازد. یزدان‌فر و دیگران (۲۰۱۳) در مقاله‌ای با عنوان «فرهنگ و شکل خانه مطالعه موردی: خانه‌های سنتی شهرستان تنکابن و رامسر» به اهمیت عوامل پیرامونی بر شکل خانه و بافت روستایی تأکید دارند. خاکپور (۲۰۰۶) در مقاله‌ای با عنوان «ساخت خانه‌های شیکیلی در گیلان» بر ساخته شدن روستا را نتیجه همراهی انسان با طبیعت دانسته است. داعی پور (۲۰۱۴) در تحقیقی با عنوان «رابطه حضور طبیعت و افزایش حس تعلق در خانه‌های سنتی ایران» متذکر شده است که ادراک مکانی ماحصل تعامل انسان با عناصر درون محیطی در بستر ساختار فضایی است. از نقطه‌نظر کرامتی (۲۰۱۱)، متنیت خانه توسط طبیعت متجسم می‌شود. شاکری ایبانه و همکاران (۲۰۱۰) در تحقیق «بازشناسی خانه در ایبانه» نشان

و مردم محلی ساکن در حوزه استقرار محوطه‌ها یا چشم‌انداز میراثی قرار دهد (Choi and et al., 2010: 214). روستای کزج از توابع شهرستان هشتجین خلخال استان اردبیل از جمله روستاهایی با بافت ارزشمند تاریخی است که کار علمی چندانی در راستای معرفی آن صورت نگرفته است. چشم‌انداز روستای کزج؛ با توجه به امکانات زیستی، فراخواننده برای سکونت انسان بوده است. دهکده سرسبز کزج ۳۲۰ خانوار و ۱۵۰۰ نفر جمعیت دارد. باغداری و دامداری و کشاورزی شغل عمده اهالی این روستا است؛ علاوه بر این مردم روستا در انواع صنایع دستی نیز مهارت دارند. روستای کزج به‌عنوان روستای نمونه گردشگری در دامنه تند کوهی به نام «بلداشی» در ساحل شرقی رودخانه قزل‌اوزن واقع شده است. نام روستای گردشگری «کزج» برگرفته از کلمه «کزه» یعنی چوب‌دستی (دگنگ یا ال‌آجاجی) است. این روستا به‌عنوان سکونتگاه روستایی منفرد در دهستان خورش رستم شمالی و در ارتفاع هزار و ۲۵۰ متری از سطح دریا با موقعیت کوهستانی دامنه‌ای و به فاصله ۱۷ کیلومتر از مرکز دهستان خورش رستم

به نظر می‌رسد در معرفی علمی ارزش‌های میراث فرهنگی به منظور توسعه محلی که هم‌زمان اهداف تاریخی، اعتبار و اصالت و سندیت تاریخی و بحث‌های منطقی را در راستای کشف و بررسی‌های علمی تا حد امکان دنبال کند، کار شایسته‌ای صورت نگرفته است. با توجه به اینکه این مقاله، مطالعه تفسیری خانه را به‌عنوان جزء بافت تاریخی روستایی کزج مورد مطالعه قرار داده در این راستا برخی از پژوهش‌های مرتبط با خانه که در سایر نقاط کشور انجام شده است را مرور می‌نماید؛ بیشتر پژوهش‌های انجام‌یافته؛ در مورد خانه و شکل گرفتن فضای آن در دو بحث اساسی ساخته‌شدن خانه از تصورات انسان و طبیعت پیرامون و همچنین ریخت‌شناسی آن پرداخته‌اند. سرتیپی پور (۲۰۱۰)

می‌دهد که خانه در پیوستگی با سایر فضاهای روستا موضوعیت دارد. محمدرضا رضوانی و دیگران (۲۰۱۷) در مقاله‌ای با عنوان «شناسایی و اعتبارسنجی عوامل و شاخص‌های کیفیت محیطی مؤثر در برند سازی مقاصد گردشگری روستایی با استفاده از روش تحلیل محتوا (مورد مطالعه: منطقه قومی فرهنگی اورامانات در استان‌های کردستان و کرمانشاه)» مبنای برندسازی برای هر مقصد گردشگری را خصوصیات و ویژگی‌های منحصر به فرد محیطی اعم از ابعاد، طبیعی، اجتماعی فرهنگی، اقتصادی، کالبدی و نهادی می‌دانند. صادق صالحی و دیگران (۲۰۱۶) در مقاله‌ای با عنوان «ارزیابی ژئوسایت‌های گردشگری با روش فاسیلوس و نیکولاس (مطالعه موردی: روستاهای بخش چهاردانگه شهرستان ساری)» سرمایه‌گذاری و برنامه‌ریزی جامع را برای حفظ و نگهداری محوطه‌ها لازم دانسته و تبیین ارزش‌های علمی و نیازهای حفاظتی محوطه‌های ارزشمند زمین‌ریخت‌شناسی توصیه کرده است.

چارچوب نظری

باستان‌شناسی خانه

خانه و خانواده در شرق نزدیک باستان به‌عنوان اساسی‌ترین بنیاد جامعه، نقش بسیار مهمی را در فرهنگ‌پذیری اعضاء خانواده داشته است. مطالعات باستان‌شناسی از خانه و خانواده در شرق نزدیک باستان به‌طور سنتی بر جنبه‌های معماری و مجموعه ابزارهای خانگی برای روش نمودن گروه‌های قومی و پیوندهای خویشاوندی متمرکز بوده است. تحقیقات حاضر بیشتر تمرکز خود را به بررسی موضوعات متنوع از قبیل تخصص‌های صنایع‌دستی و هنری، نقش‌های جنسیتی، فرآیند تشکیل محوطه و ظواهر آن و تفسیر بقایای باستان‌شناختی خانه پرداخته‌اند و کمتر به نقش توسعه‌ای آن توجه شده است. درحالی‌که در شرق میانه به‌ویژه ایران، خانه جایی بود که هنجارهای اجتماعی یاد داده می‌شد، هنجارها ایجاد و در جامعه باز نشر می‌شد. می‌توان این‌گونه استدلال کرد که خانه و خانواده پایه و اساس شکل‌گیری فرهنگ مادی و معنوی تمدن‌ها یا در واقع جسم و روح تمدن‌ها به شمار می‌آید. در روستای مورد مطالعه، خانه و خانواده؛ پنجره‌ای به فعالیت‌های روزانه مردم گذشته است و به‌عنوان جامعه کوچک در دنیای بزرگی است که باید با تأمل شناخت. خانواده‌ها در روستاها، به‌عنوان عوامل ارتباطی مابین تئوری‌های تغییر اجتماعی و مواد فرهنگی عمل می‌نمایند. باستان‌شناسان درحالی‌که نمی‌توانند خانواده‌ها را نیز حفاری کنند، بلکه آن‌ها باید برداشت خود را از آثار خانواده‌ها و فعالیت آن‌ها داشته باشند. آن‌ها گذشته را از طریق بقایایی فیزیکی فعالیت‌ها که شامل ساختارها، استقرارها و تخریب و ترک منازل محلی و خانه‌ها است ارزیابی می‌کنند. یک خانه، ساختار فیزیکی است که در آن اعضاء خانواده، زندگی، کار، آسایش و استراحت می‌کنند. اگرچه خانواده‌ها معمولاً دارای علایقی هستند که محدود به محیط فیزیکی و معماری خانه

نمی‌باشند؛ بنابراین باستان‌شناسان، مردم‌شناسان و متخصصان حوزه میراث فرهنگی به دنبال شواهدی در مورد رفتارهای پخت‌وپز، غذا خوردن، خواب، تولیدمثل و آنچه مربوط به زندگی روزمره هست می‌باشند تا از این طریق، تأثیر این موارد را در فرآیندهای تغییر اجتماعی و گروه‌های اجتماعی محلی ارزیابی نمایند. در سال‌های اخیر، مطالعه اهمیت اقتصاد خانوادگی و تغییرات اجتماعی نشان می‌دهد که این عوامل نقش بسیار مهمی در توسعه سیاسی و اقتصادی و مذهبی در شرق نزدیک باستان؛ اعم از ایران و بین‌النهرین داشته است. امروزه باستان‌شناسان بر مبنای نگرش جامع تلاش وافر به رویکرد خانواده، ترکیب معماری و مجموعه‌ها و وسایل تشکیل‌دهنده خانواده و فرآیند شکل‌گیری محوطه‌ها دارند. باستان‌شناسی خانه به مطالعه در مورد عملکردها، رفتارها و ساختارهای اجتماعی، فرهنگی و گروه‌های خانوادگی یا مجموعه مرتبط از طریق نسبت‌های خانوادگی و فعالیت‌های آن‌ها می‌پردازد (Foster, 2013: 3500). خانه به‌عنوان جان‌پناه همواره برای بشر موضوعیت داشته و نوع بشر از ترتیب فضاهای داخل غارها، پناهگاه‌ها و یا در دشت‌ها دست به ساخت و ایجاد فضای معماری خانه نموده است.

رویکرد تفسیری و توسعه محلی

ماهیت خاص پژوهش‌های باستان‌شناسی می‌تواند زوایای منحصر به فرد از زندگی روزمره یک خانواده در گذشته را ترسیم نماید. باستان‌شناسان و متخصصان حوزه میراث فرهنگی همچنین می‌توانند از اسناد تصویری و طرح و نقاشی‌ها زمانی که در دسترس هستند، برای تفسیر استفاده نمایند. متخصصان حوزه میراث فرهنگی با گردآوری نسبت‌های فرهنگی و تدوین باورها و مفاهیم از گروه‌های مردمان محلی بسیاری از روش‌های گذشته را در مورد تاریخ عمومی و محلی از بازسازی، تفسیر و ارائه می‌نمایند. ابتدا این مسئله در اواخر قرن بیستم صورت گرفت، به‌طوری‌که به درک نقش دانش بومی در تحقیقات پی بردند. از آن‌پس بسیاری از متخصصان، اطلاعات منحصر به فردی در خاطرات شخصی افراد و سایر موارد پیدا کرده‌اند. تعامل و همکاری با اعضاء جامعه میزبان در غنای پژوهش‌ها و تفسیر آن‌ها بسیار مؤثر بوده است. دانش باستان‌شناسی عموماً حفاری و کاوش در زیرزمین را تداعی می‌کند اما کارشناسان مطالعات میراث فرهنگی؛ به‌ویژه باستان‌شناسی دوره تاریخی به کار بر روی زمین نیز می‌پردازند. این اصطلاح در واقع اشاره به بررسی ساختمان‌ها، سازه‌ها و ساختارها و دیگر آثار فرهنگی و میراثی است که به حفاری نیاز ندارد (Orser, 2008)؛ همچنین از وجود و مزیت اسناد شفاهی و کتبی گذشته استفاده می‌شود (B. Lees, 2008). تفسیر و توسعه محلی و شناسایی هویت مکان‌ها، مناطق زندگی اجتماعی، هویت‌های چندبعدی برای ارائه به جامعه مهمان و میزبان در واقع هدف اصلی رویکرد تفسیری برای جامعه محلی به‌منظور بازسازی هویت گذشته است که قطعاً

گرفتن یا بر ساخت خانه و پیدایش مفاهیم و نشانه‌های برآمده از خاستگاه‌های تشکیل‌دهنده آن مورد توجه قرار گرفته است (Sherrat, 2008, 206). در این راستا، الگوی خانه روستای کزج نه به‌مثابه انبوهی از خانه‌ها و تجربه زیسته واحد، بلکه به‌مثابه خانه‌ها و تجربه‌های متنوع در طول زمان دیده می‌شود. در نهایت تحلیل منظر پیش روی روستای کزج، بر اساس دور هرمنوتیکی و رسیدن از جز به کل هم در فهم تک‌تک تجربه‌های وجود شناختی و هم در فهم هارمونیک هم‌جواری تجربه‌های کزج مورد توجه قرار گرفته است (Heidegger, 2010).

یافته‌ها

چشم‌انداز روستایی

فضایی که روستای کزج در آن واقع است؛ چشم‌انداز یا «منظر» تلقی می‌شود؛ منظور از چشم‌انداز، تعامل انسان و محیط در یک دوره زمانی در یک محیط جغرافیایی است (Afkhani, 2018). همچنان که «اسپینر^۲» اظهار کرده است؛ ویژگی منظر این است که حس شکل‌دهی هدفمند احساس و زیبایی‌شناسی و نقش‌بندی در تاریخ را به ناظر القاء کند (Spiron, 2008). روستای کزج، منظر رنگ‌آمیزی شده است که در برابر ناظر خودنمایی می‌کند. عنصر اصلی این خودنمایی، اجتماع خانه‌های ساخته‌شده بر سینه کوه و بر روی هم است. منظری که صحنه پیش روی ناظر در (تصویر شماره ۲) را تشکیل داده است. در یک روستا، خانه‌ها عموماً ساده و همسان هستند؛ اما در روستای کزج، دو نوع خانه از گذشته به‌جای مانده است که طراحی متفاوت و زیبایی آن‌ها موجب می‌شود به‌دقت نگریسته و بررسی شوند. تبیین معناها و احساس‌های نهفته در خانه‌های کزج می‌تواند ما را به گذشته‌های تاریخی، رهنمون ساخته، عامل توسعه روستا و موضوعی برای سفرهای گردشگری باشد.

چشم‌انداز روستایی کزج، توأم با بافت تاریخی ارزشمند است. وجود دهکده، در وجود این طبیعت به نحو زمان‌بندی محو و مستتر است. پس کل این طبیعت است که فهم آن از قبل تجربه زیسته آن قابل‌درک است (Sokolovsky, 2005). طبیعت، مادر خلاقیت و توالی آدمی و تصور او از معنا و تجربه است (Janker, 2009). طبیعت حوزه تعدد اشیاء است. طبیعت از طریق تجربه زندگی موجودات تکامل یافته و در بلندپایه‌ترین حالت خود، مثال است (Stace, 2002). از این رو طبیعت محصول هیچ نوع ذهن کرانمندی نبوده، اما از قبیل تجربه موجودات نشانه‌های روح را در خود حمل کرده و هوشمند است (Inwood, 2010). به نظر هگل، نمونه‌های اعلا طبیعت، آنگاه به وقوع می‌پیوندد که از محل تجربه خرد در آدمی به خرد تبدیل شوند. صورت‌های نشانه‌ای عیان در کوه محصول قوه فاعله خود طبیعت است (Berya, 2008). طبیعت؛ خاستگاه و عالمی است که فرصت نشانه‌ها

پنجیده‌تر، چندجانبه و عمیق‌تری بوده و در عین حال به‌مراتب نیز ارزشمندتر است (Orser, 2010). توسعه تفسیری ارزش بافت‌های تاریخی و فرهنگی و ارتباط دادن مردم با بافت‌های تاریخی به‌وسیله پویا و جریان گردشگری علاوه بر اینکه مردم ساکن در بافت تاریخی روستایی را به نگهداری و حفاظت از ارزش‌های محلی ترغیب می‌نماید بلکه موجب توسعه محلی نیز خواهد شد (Jameson, 2008).

روش‌شناسی تحقیق

این تحقیق، به شیوه تفسیری از مکان و روش پدیدار شناختی برای فهم بهتر و مواجهه خلاقانه‌تر از روستای کزج انجام شده است. لذا به بررسی جهانی می‌پردازد که انسان‌ها در آن غوطه‌ور شده و هستی یافته‌اند؛ این فرایند از امکانات تحقیق پدیدار شناختی هرمنوتیک است که به‌عنوان روشی تفسیری مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته است (Partovi, 2013). خانه به‌مثابه جهانیّت انسان که دال بر تمامی اعمال و اموال انسان است مقوله جهان شناختی از فهم تجربه وجودی است؛ یعنی اینکه فهم انسان از کل عالم ممکن، وابسته به خانه است. به نظر هایدگر^۱، «قوم‌شناسی تحلیل کافی از دازاین را پیشاپیش همچون چراغ‌واره راه خویش مفروض می‌گیرد و نیازمند پالایش هستی شناختی و توجه به وضعیت است که برای فرد بدوی مکشوفه است» (Heidegger, 2010). از این منظر، هایدگر فهم را در خلال تجربه انسان از قصدمندی به وجود خود و جهان میدانند. او می‌گوید، فهم (و بیان تفسیری) وجود (و شهود آن)، از فهم جهان پیرامون آن میسر است. جهان پیرامونی که از واقع‌شدگی فرد در میان اشیاء متکثر در پیش روی او قرار دارد. شیوه‌های متکثر سروکار داشتن فرد، دقت نظر او و تعاملاتی که مورد پردازش قرار می‌گیرد (Heidegger, 2010). با این نظر می‌توان گفت خانه‌هایی روستایی به‌مثابه وجودی تاریخ‌مند دارای اسراری هستند که در خلال تاریخ طولانی و از دل دیالکتیک بین طبیعت و تجربه زیسته برساخته شده‌اند. بنابراین، محمل اصلی مطالعه، خانه و تجربه زیسته افرادی است که در آن زندگی کرده‌اند؛ تا با شهود یعنی فهم منظور آنان از معنای خانه، پیرامون و لذا هم فهمی انسان‌هایی است که در آن زندگی کرده‌اند، می‌توان به معنای خانه و خانواده در گذشته دست یافت. لذا، علی‌رغم تحلیل پدیدار شناختی، با روش‌های مردم‌نگارانه از ساکنین این محل، تصاویر مکان و حضور همدلانه در مکان و بررسی‌های تاریخی و اسطوره‌شناختی، به بحث درباره ذات خانه و زندگی در آن پرداخته شده است. در نتیجه به‌صورت گشتالت، کلیت روستا و حتی موجودیت آن در مکانی که قرار دارد را مورد توجه و مطالعه قرار داده (Sokolovsky, 2005) و سپس جزئیات آن را با تأکید بر خانه‌های روستایی و نمادها و علائم مشهود آن مورد مطالعه قرار داده است. در بررسی اجزای تحقیق نیز نگاه تبارشناسانه به شکل

2. Spiron

1. Heidegger

اولیه از گزند باد و مخاطرات در غارها و پناهگاه‌های طبیعی بوده است (Bahar, 2012). دره کزج مناسب برای خاستگاه انسان‌های اولیه بوده که در غار «کولامین» واقع در نزدیکی روستای کزج امروزی زندگی کرده و پس از اعصار طولانی به ساختن خانه‌ای بر اساس فهم خود از موضوعیت و موجودیت خود اقدام نموده است (تصویر شماره ۳).

وجود غار «کولامین» ترجمانی خوب از تجربه زیسته انسان شکارگر در دامنه کوه در «غار- خانه» است. وجود مکان‌های متعددی به صورت شیب‌دار، با درختان و بوته‌های نیمه انبوه دره حاصلخیز و نیمه جنگلی کزج را در طول تاریخ از آغاز حیات انسان با اهمیت جلوه می‌دهد. همین عوامل در طول تاریخ می‌توانست موجب شکل گرفتن تجربه زیسته انسانی و توسعه آن باشد (Qarashi, 2010). چشم‌انداز کزج، موجب تجلی معرفت تجربه انسانی است؛ تجربه او متکی بر غار- خانه و جست‌وجو برای رفع نیاز در آن محیط بوده است. طبیعت، از قبل فهم انسانی میسر است، غار «کولامین» که در نزدیکی روستای کزج واقع است؛ نشانگان طبیعی پناه گرفتن و جایگزین شدن در دل زمین بوده و عینیت «غار- خانه» را پیش روی محقق ترسیم می‌نماید.

را به آدمی داده است. انسان، چیزی است که از دستان خالق یا در روشنایی بی‌سایه نخستین بامداد، درخشان بیرون آمده است. خاستگاه همواره پیش از هبوط، پیش از بدن، پیش از جهان و زمان است، خاستگاه در کنار خدایان است و برای حکایت کردن آن همواره حکایت پیدایش خدایان خوانده می‌شود (Foucault, 2012). خدایانی همچون زمین، آتش، آب، طوفان و ... که انسان خود را پیداشده از آن می‌داند که شواهد آن برای اولین بار در اسطوره‌های بین‌النهرینی نمود پیدا می‌کند (Giran, F., & Lakeau, 2010). طبیعت روستای کزج و محیط پیرامون مناسب برای زندگی انسان‌های اولیه بوده است.

تبارشناسی خانه‌های روستا

غار- خانه

انسان غارنشین همواره در تیررس مرگ و نابودی و توالی‌های طبیعت و نیازمند فضایی بود که بتواند در امتداد طبیعت به زندگی بپردازد. او در جست‌وجوی فضای بسته‌ای بود که خود را در داخل آن پناه دهد و در امان باشد (Homayun, 1974). شکل‌گیری تجربه مستمری از زندگی موجب حفظ او از دست مرگ شده و او را زنده نگه می‌دارد و راز این جاودانگی، پنهان شدن انسان‌های

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

تصویر ۲. نمایی از منظر روستای کزج. مأخذ: نویسندگان، ۱۳۹۶

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

تصویر ۳. نمایی داخلی غار روستای کزج به نام «کولامین». مأخذ: نویسندگان، ۱۳۹۶

خانه‌های متعلق به دوران نوسنگی که کف اتاق‌هایش با گچ‌و خاک پوشانده شده است، در گنج دره کرمانشاه یافته شده است (Malek, 2008). تاریخ ساختن خانه، تاریخ هنرمندی انسان است. خانه‌های اولیه به صورت زمین‌های حفاری شده شکل گرفت و چیزی شبیه به غار و حفره بودند؛ تا به تدریج خانه‌های گلی هم ساخته شد. خانه‌های گلی، حاصل جویندگی انسان‌ها برای حفاظت از خود می‌باشند. این فرآیند در روستای کرج نمود عینی یافته و از غار به خانه و از خانه به خود آمده و وجود خود را مشمول زمین و هوا دانسته است (تصویر شماره ۴). انسان در جدال با طبیعت، بر زمین غالب شد و وجود خود را در مکانی مرکزیت بخشید و همچنین توانست خانه‌ها را بیاراید و از قدرت تکنیکی‌اش برای توسعه آن استفاده نماید (Asgari Khangah, & Sharif Kamali, 2008). خانه‌های کرج، شکل کامل از مکعب دارد که با دیوارهای کلفت از نفوذ هوای بیرون جلوگیری می‌کند. با گذشت زمان خانه‌ها ترکیبی شده و دارای اتاق، اتاق نگهداری دام، مطبخ و انبار و اسطبل به تدریج توسعه یافته است.

خانه آفتابی (خانه-جهان)

خانه‌های برون‌گرا یا آفتاب‌گیر، نوع دیگری از معماری خانه‌های کرج را شامل می‌شوند که به اصطلاح «امروزی‌تر» ساخته شده‌اند. با وجود دیرینگی و استمرار سکونت در روستای کرج، نمای ظاهری این نوع از خانه‌ها بر اساس مقایسه‌های محلی و خبری قابل قیاس با ماسوله هستند (تصویر شماره ۵). هر چند روح و طبیعت بدوی روستای کرج، حسی از آفرینش سکونت را تداعی می‌کنند. خانه‌های برون‌گرا یا «آفتابی» از حس گفتمان با نور و روشنایی خلق شده است که دارای پنجره‌های آشکار و ایوان‌هایی گشوده هستند. ایوان مامن آفتاب، آتش و تطهیر است، این تطهیر که بر نفس، روان یا جان هم شامل می‌شود و بر کالبد انسان هم دلالت دارد، به جوان‌شدگی وجود می‌انجامد (Boyer, 2012). دهیار و رئیس شورای روستای کرج در مصاحبه حضوری، اذعان داشتند که «پدران ما به سقف خانه‌های خود، بخشی دیگر اضافه کرده بودند تا بتوانند از فضاهای روی خانه به‌عنوان ایوانی استفاده کنند». خانه آفتابی در واقع محصول رویکردی بود که مردم کرج در دوره منتهی به قرن بیستم داشته‌اند هر چند استفاده از ایوان در معماری ایرانی در دوره‌های هخامنشی و بعد از آن موضوعی بداهه و مورد توافق است (Rezai Nia, & Lale, 2014). به صورت تصادفی و با توجه به ایوان دار بودن خانه، در داخل خانه یکی از اهالی، در رابطه با «ایوان» گفتگویی صورت گرفت، اظهار داشتند «پدرانمان در این مکان می‌نشستند و از فضای خصوصی و پوشیده خانه به همسایه‌ها نزدیک‌تر می‌شدند یا به اصطلاح عرصه عمومی دهکده را شکل می‌دادند». همچنین ایوان دارای کارکردهای اقلیمی و اجتماعی است. از سویی ایوان جلوی تابش مستقیم نور به منزل را می‌گیرد؛ فضای پشت آن در تابستان خنک می‌ماند و در فصول سرد، گرمایی که در روز توسط ایوان

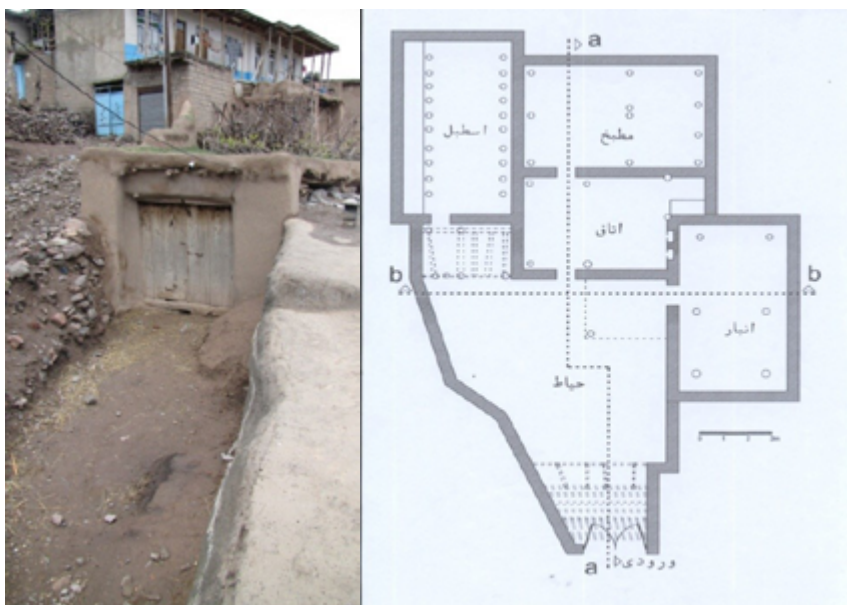
خانه زمینی؛ نخستین خانه‌های انسان همانند گور، گودال و بستری در سطح زمین بودند که پوششی بر روی آن می‌کشیدند تا بتوانند شب‌های سرد را به آرامش بگذرانند (Rafi Far, 2002). عمق زمین، همچون غار، برای انسان مأنوس و مأمن زندگی بود (Bahar, 2012). همچنین کلبه‌ها یا «خانه‌های» دیگری که می‌شود آن‌ها را همچون «زاغه» تصور کرد نیز وجود داشتند که با ترکیب درختان و برگ‌ها و به شیوه گل ریختن بر روی این شاخ و برگ‌ها ایجاد می‌شد. به این ترتیب فضای بسته‌ای به شکل کلبه به وجود آوردند (Asgari Khangah, & Sharif Kamali, 2008). پس از زاغه‌ها اولین خانه‌های گلی به وجود آمد. پایین‌ترین قسمت تپه سیلک کاشان نمونه‌هایی از این خانه‌های مدور را مشخص می‌دارد. ساخته‌شدن خانه‌های مدور همچون آلاچیق‌های عشایری که اکنون موجود است، به دلیل فرم دایره‌وار آن هنوز احساس حرکت را در زندگی نگه‌داشته بود (Homayun, 1974). شواهدی از این گونه معماری در محوطه‌هایی چون سراب و آسیاب در غرب ایران کشف شده است (Malek Shahmirzadi, 2008).

ظاهراً جوامع کوچ رو و نیمه کوچ رو در مجموعه‌هایی از منازل مدور کوچک زندگی می‌کردند (Flenery, 1999). حضور در خانه‌های مدور، همزاد با حرکت انسان و کوچ‌نشینی او بود. ارسطو نیز یکی از ویژگی‌های مهم اشیا را وجود حرکت در ذات آن‌ها می‌دانست که با تغییر و تحول آن همزاد بود (Berya, 2008). منظر مسکونی کرج، دارای بیانی از تغییر و حرکتی است که در اوج آرامش و سکون خود رشد و نمو و همچنین مرگ و احیای سالانه خود را همراه دارد. نشانه طبیعت، در عالم مثال انسانی، یادآور تجربه زیسته مکان و موجودات و دور و تسلسلی است که این تجربه را زمان‌مند و متحرک گردانیده است. آنچه از فیزیک نسبیت عاید می‌شود، این است که این حرکت بسته به مختصات مکانی ثابتی است که نشانه‌های طبیعی در آن جای گرفته‌اند (Rindler, 2011). پس از ساخت اولین خانه‌ها، روستاهای واقعی در هزاره هشتم پیش از میلاد به وجود آمدند و انتقال از دوره شکار به دوره زندگی روستایی برداشته شد (Homayun, 1974). ساختن خانه و بنای مرکزی، به توسعه فکر انسان و افزایش بعد معنوی زندگی وی انجامیده و در نهایت به مرکزیت بخشیدن به مکان‌های مقدس و پیوند زمین و آسمان نیز می‌انجامد (Mahmudi Nejad et al., 2008). انس با طبیعت از غارنشینی به کوچ‌نشینی و اسکان ادامه پیدا کرده و بشر را در رویارویی مداوم با فضاهای تازه قرار داد. خانه دائمی برای شکارگران و گردآورندگان خوراک که معمولاً در حال حرکت بودند، مفهومی نداشت و از گودال‌های زمین و خانه‌های موقت ساخته شده از شاخه و برگ گیاهان استفاده می‌کردند. یکجانشینی و کاشت گیاهان و رام کردن حیوانات و تولید غذا باعث رشد تکنیکی در امر خانه‌سازی شد. در نتیجه خانه‌های اولیه مدور (کلبه‌ها) در اثر ازدیاد جمعیت و احتیاج مبرم به فضای وسیع مبدل به اتاق‌های زاویه‌دار شده و این زوایا به تدریج صورت قائم پیدا کرد (Homayun, 1974). نمونه

قرار داده و به‌مثابه اشرف کامل بر دره است.

گرفته می‌شود، در هنگام غروب آفتاب این گرما به محیط اطراف پس داده می‌شود و در تعدیل دما مؤثر است. بنا بر عقیده شولتز^۳، ایوان، آب‌وهوای مطلوب و طبیعت قابل‌اعتماد و تصور پذیر بیرون را تبدیل به درون می‌کند (Schultz, 2012). قرار گرفتن در ایوان، چشم‌انداز وسیعی از دره رود قزل‌اوزن در پیش روی مردم ساکن

3. Schultz

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

تصویر ۴. نمای ورودی خانه زمینی (درون‌گرا) و پلان داخلی آن در روستای کزج. مأخذ: نویسندگان، ۱۳۹۶

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

تصویر ۵. نما و برش از یک خانه آفتابی (برون‌گرا) در روستای کزج. مأخذ: نویسندگان، ۱۳۹۶

بحث و نتیجه‌گیری

روستای کزج بیانی از تفسیر درباره کزج ارائه کرده و عینیت و خانه‌های تاریخی را تفسیر کرده است. تفسیر کزج، گفت‌وگو با نشانه‌های طبیعت و دیدن نمادسازی انسان از تجربه زیست‌اش است. در نتیجه امتزاج افق مفسر با افق طبیعت صورت گرفته و منجر به خوانش طبیعت و خوانش سنت‌های زندگی انسان اعم از غارنشین، شکارگر، رام کردن حیوانات در دوره خانه زمینی و در نهایت زندگی جهان‌وطنی در خانه‌های آفتابی شده است. سه گفتار از زندگی که به شکل گرفتن تجربه زندگی مشهود در کزج انجامیده و کل و جزء طبیعت/خانه‌ها را ساخته‌اند (تصویر شماره ۶).

چشم‌انداز روستای کزج؛ بیانی از تجربه زندگی انسان در گفتوگو با باد، آفتاب، زمین و هر آنچه در آن هست اعم از؛ گیاهان و جانوران را به نمایش می‌گذارد. خانه‌های تاریخی کزج در واقع، مفهومی پیش منطقی از معماری دارند. روستای کزج دست آورد آفرینش انسان و پیوستن او به طبیعت است. نمایش توالی سه مرحله از زندگی مهم بشری در خانه؛ غار- خانه، خانه‌های درون‌گرا و خانه‌های برون‌گرا در روستای تاریخی کزج مشاهده، خوانش و تفسیر شده است. خانه‌های آفتابی خوانش جهان مدارانه از خانه‌های زمینی‌اند و خانه‌های زمینی خوانشی زمین‌گرایانه از پناهگاه یعنی «غار» بودند.

تشکر و قدردانی

این پژوهش با حمایت معاونت پژوهشی دانشگاه محقق اردبیلی انجام شده است.

تبیین و تفسیر قابلیت‌ها و پتانسیل‌های جزئی و ریز روستایی در میراث فرهنگی ایران چندان موضوعیت نداشته و مورد توجه قرار نگرفته است. برای تبیین و استفاده از پتانسیل میراث فرهنگی روستا در راستای توسعه باید «میراث مردم» را مورد توجه قرار داد. در این مقاله «خانه» به‌عنوان اولین نهاد بشر و به‌مثابه عینیت میراث مردم مورد توجه و مطالعه قرار گرفت. مطالعه خانه‌های تاریخی می‌تواند الگوی روشنی از تحلیل خانه و خانواده در گذشته را ترسیم نماید و به‌مثابه پتانسیل برای توسعه روستایی به کار آید؛ این مقاله با رویکرد تفسیری، «خانه»های تاریخی مردم روستای کزج را مورد مطالعه قرار داده و تفسیر خانه‌های روستایی راهیافتی مطلوب در راستای توسعه محلی و شناسایی ارزش‌های محلی می‌داند. با توجه به ظرفیت‌های گردشگری، بکر بودن و ماندن، مدل‌های دیگر توسعه روستایی همانند گسترش فیزیکی و ساخت‌وسازهای جدید و صنعتی و توسعه حوزه‌های کشاورزی چندان نمی‌تواند برای روستای تاریخی کزج و نمونه‌های مشابه، توسعه به ارمغان آورد. مدل مطلوب توسعه چنین روستاهایی از خلال نگاه باستان‌شناختی و ظرفیت‌های انسان‌شناختی می‌گذرد. این تحقیق اکتشافی، خانه‌ها و منظر روستای کزج را ظرفیت‌های میراث فرهنگی تلقی کرده و به توصیف زیبایی‌شناسی این وجه از روستا به‌مثابه دارایی‌های فرهنگی آن برای توسعه اقدام نموده است. توصیف و تفسیرهای کاربردی، تصویری در ذهن مخاطبان می‌آفریند که می‌توانند عاملی برای درآمدزایی با حضور مخاطبان و گردشگران در محیط روستا باشند. این مقاله با فهم منظری

References

- Afkhami, Behrouz (2018), Cultural and Natural Values of Sabalan Mountains to Inscription in UNESCO World Heritage List, *Science Cultivation*, Vol 8, No. 1, January 2018
- Asgari Khangah; Mohammad Sharif Kamali, (2008), *General Anthropology*; Tehran; Samt Pub.; 5th edition. (In Persian)
- B Lees, William (2008); "Historical Archaeology/as Discipline", *Encyclopedia of Archaeology*, editor in chief De Borah M. Pearsall, Pages 1438-1443, Academic Press, New York.
- Bahar, Mehrdad, (2012), *Research in Iran's mythology, The first and second parts*; Tehran Agah Pub. 9th edition. (In Persian)
- Benavides, O Hugo(2008); "Development and Archaeology", *Encyclopedia of Archaeology*, editor in chief De Borah M. Pearsall, Pages 1088-1093, Academic Press, New York.
- Berya, (2008), *Sustainable Desert Houses, from a place to live to a desert community*; Translated by Mehran Mahmudi; *Development of Geography Pub.* 23rd period, No.1 (In Persian)
- Boyer Jean Pierre, (2012), *Fire encoding*, Tehran, Nashr Markaz, 3rd edition.(In Persian)
- Choi, Andy S. Brent W. Ritchie, Franco papandrea, Jeff Bennett (2010), *Economic valuation of Cultural Heritage Sites: A choice Modeling approach*, *Tourism management* 31, pp: 231-220.
- Daeipur, Zeinab,(2014), *The relationship between presence of nature and increase of belonging sense in transitional Iranian houses*; *Baq Nazar Pub.*, 11th year; No.30 (In Persian)
- Eftekhari, rokn-o- din ,A., mahdavi, D., poor taheri, M. (2011). *Sustainability Assessment of tourism in cultural- historical villages of Iran with an emphasis on sustainable tourism development paradigm*. *Tourism Management Studies*, 5(14), 1-39
- Flennerly, Kent,(1999), *Initiation of rural settlement: A comparison between the architecture of the early villages in the Near East and Central America*; Translated by Kamyar Abdi; *Asar Journal*; Spring and Summer, No.31 and 32; (In Persian)
- Foster, Catherine P (2013); "Households in the Ancient Near East, Archaeology of", *Encyclopedia of Global Archaeology*, Editor in chief Claire Smith, Pages 3500-3507, Springer New York Heidelberg Dordrecht London (eBook).
- Foucault, Michel,(2012), *Theater of philosophy*; Translated by Nikon Sarkhosh and Afshin Jahandide; Tehran, Nei Pub.; 3rd edition; (In Persian)
- Giran, F.L Dallaport; Lakeau G.(2010),*The myths of Assyria and Babylon*; Translated by Abulqasem Esmailpur; Tehran; Qatre Pub.; 4th edition; (In Persian)
- Heidegger, Martin (2010) *Existence and time (Sein Und Zeit)* taraleted by Siavash Jamadi, Tehran, Phoenix, Fourth Edition
- Homayun, Gholam Ali, (1974), *the art of the inhabitants of the Paleolithic to the beginning of history*; *Historical studies journal*; 9th year; No.4 (In Persian)
- Housing Foundation of the Islamic Revolutionary, 2007, *Ardebil porovince, Constructor's Guide to the village of Kazaj'*.
- Inwood Michael, (2010), *Hegel's philosophical culture*; Translated by Hassan Mortezaavi, Mashhad, Nika Pub. 2nd edition.
- (In Persian)
- Jameson, John (2008); "Interpretation of Archaeology for the Public", *Encyclopedia of Archaeology*, editor in chief De Borah M. Pearsall, Pages 1529-1543, Academic Press, New York.
- Janker, Barbara. (2009). *Aristotle philosophy*; Translated by Mahdad Irani Talab; Tehran; Information Pub; 1st edition.
- Keramati, Ghazal;(2011), *Manifestations of the nature of the lost voices in the Iranian Houses*; paper collection; *Dialogue in literature and art*; Sokhan Pub.; 1st edition. (In Persian)
- Khakpur, Majgan, (2006), *Building Shaklil houses in Gilan*; 2007 *Fine Arts magazine*; No.25. (In Persian)
- Mahmudi Nejad, Hadi; Mohammad Reza, Purjafari; Mohammad Reza, Bemanian; Mojtaba Ansari; Ali Akbar, Taqvaei(2008); *Phenomenology of urban environment: A survey on development of the space concept as an urban place*; *Environmental Science and Ttechnology*; 10th period; No.4(In Persian)
- Malek Shahmirzadi, Sadeqi ;(2008), *Iran in prehistory era; archaeological research*; *Research institute for cultural heritage and tourism research*, Tehran; (In Persian)
- Orser Jr, Charles E. (2008); "Historical Archaeology/Methods", *Encyclopedia of Archaeology*, editor in chief De Borah M. Pearsall, Pages 1445-1447, Academic Press, New York.
- Orser Jr, Charles E. (2010); *Twenty-First-Century Historical Archaeology*; *Journal of Archaeological Reserch*, vol 18, pp: 111-150.
- Partovi, Parvin. (2013), *Phenomenology of place*, Tehran, Art Culture Center, No.1. (In Persian)
- Penelope. Allison. (2008), "Household archaeology", *Encyclopedia of Archaeology*, ed. by Deborah M. Pearsall, Pages 1449-1458. Academic Press, New York.
- Qarashi, Amanollah, (2010), *Water and mountain in the Indian mythology and*, Tehran; Hermes Pub. 2nd edition. (In Persian)
- Rafi Far, Jalaedin, (2002), *The emergence and transformation of art anthropology*; Tehran, Barg-e-Zeitun Pub.; 1st edition. (In Persian)
- Rezai Nia, abas; Hayede, Lale,(2014),*Critical analysis of the hypotheses concerning Porch's origin*; *Noz.PP.59-71*(In Persian)
- Rezvani, M. R., Faraji Sabokbar, H. A., Darban Astaneh, A., & Karimi, S. H. (2017). [Identification and Validation of Effective Indicators and Factors of Environmental Quality in Branding of Rural Tourism Destinations Using Thematic analysis Method (Case: Ethno-cultural Region of Oramanat in Kurdistan and Kermanshah Provinces) (Persian)]. *Journal of Rural Research*, 8(2):318-345. <http://dx.doi.org/10.22059/JRUR.2017.62675>
- Rindler Wolfgang, (2011), *Special relativity and cosmology*, Translated by Reza Mansuri and Hosein Ma'sumi Hamedani; Tehran; Academic Publication Center; 4th edition; (In Persian)
- Sokolovsky, Robert, (2005), *An introduction to phenomenology*; Translated by Mohammad Reza Qorbani; Gam-e Nou Pub.; Tehran; (In Persian)
- Salehei, S., Aflaki, Z., Mousazadeh, H., & Zangiabadi, Z. (2016). *An assessment of Geo-Sites Using Fasilous and Nicholas Method (Case Study: Villages of Chahardangeh, City of Sari)*. *Journal of Rural Research*, 7(2), 300-315.

Sartipi Pur, Mohsen; (2010); Phenomenology of rural housing; Housing Journal; No 933; (In Persian)

Schultz, Christine Norberg, (2012), The soul of place toward architectural phenomenology; Translated by Mohammad Reza Shirazi; Tehran; Rekhdad Pub.; 3rd edition. (In Persian)

Shakeri, Abyane; Sara Mesgari Hushyar; Hassan Mir, (2010), Recognizing Abyane house, Settlement and environment; No. 931; (In Persian)

Sherrat, Yvonne; (2008). Social Sciences philosophy of the continental hermenotics of genology and critical theory; Translated by Hadi, Jalili; Tehran, Nei Pub., 1st edition. (In Persian)

Spiron, Aniston (2008), Parasting Language, Translator: Seyyed Hossein Bahreini and Behnaz Aminzadeh, Second Edition, University of Tehran

Stace W.T, (2002), Two-volume Hegel's philosophy; Translated by Hamid Enayat; Tehran; Pocket Book Co. 9th edition (In Persian)

Yazdanfar, Abbas; Baqer Hoseini; Mostafa Zarudi; (2013); Culture and shape of the house; Case study; Traditional houses of Tonekabon and Ramsar; Housing and Environment Journal; No.144 (In Persian)

